

ФАЛЬКЛОРНЫЯ ТРАДЫЦЫІ ЯК ПЕДАГАГІЧНЫЯ ЁМОВЫ ФАРМІРАВАННЯ МАЎЛЕНЧА–КАМУНІКАТЫЎНАЙ КАМПЕТЭНЦЫІ Ў МАЛОДШЫХ ШКОЛЬНІКАЎ НА I СТУПЕНІ АГУЛЬНАЙ СЯРЭДНЯЙ АДУКАЦЫІ

Н. У. Мурашка;

*А. С. Шылава, кандыдат педагагічных навук, дацэнт,
БДПУ (Мінск)*

Анотацыя. Праблема фарміравання маўленча-камунікатыўнай кампетэнцыі ў малодшых школьнікаў на I ступені агульнай сярэдняй адукацыі, а таксама праблема захавання і перадачы нацыянальных каштоўнасцей маладому пакаленню выклікаюць неабходнасць пошуку новых падыходаў і інтэнсіўных адукацыйных тэхналогій, якія спрыяюць эфектыўнаму засваенню ведаў і загадзя спраектаваных вынікаў.

Ключавыя словы: маўленча-камунікатыўная кампетэнцыя, фальклор, педагагічныя ўмовы.

Адной з актуальных праблем на I ступені агульнай сярэдняй адукацыі з'яўляецца фарміраванне маўленча-камунікатыўнай кампетэнцыі ў малодшых школьнікаў. Яшчэ адной з актуальных праблем сучаснай адукацыі з'яўляецца захаванне і перадача падростаючаму пакаленню фальклорных традыцый. Мы прапануем аб'яднанне напрамкаў работы па гэтых праблемах у адзіную сістэму і выкарыстанне фальклорных традыцый у якасці педагагічных умоў для фарміравання маўленча-камунікатыўнай кампетэнцыі.

Пад тэрмінам «маўленча-камунікатыўная кампетэнцыя» мы разумеем уменне карыстацца мовай у розных сітуацыях маўленчых зносін [1, с. 73].

Маўленча-камунікатыўная кампетэнцыя з'яўляецца часткай кампетэнтнаснага падыходу па навучанню беларускай мове і літаратурнаму чытанню і ўключае:

- валоданне рознымі відамі маўленчай дзейнасці;
- фарміраванне маўленчых паводзін, адэкватных мэтам і сітуацыям зносін;
- уменні выкарыстоўваць лексічныя адзінкі ў адпаведнасці з іх значэннем, выбіраць патрэбную моўную форму і спосабы выказвання думкі ў залежнасці ад умоў камунікацыі;
- развіцце вобразнага ўяўлення, маўленчай актыўнасці, здольнасці да літаратурнай творчасці на падставе ўспрынятых твораў мастацкай літаратуры;
- фарміраванне агульнавучэбных ўменняў працы з тэкставай інфармацыяй розных відаў [2].

У сувязі з тым, што фарміраванне маўленча-камунікатыўнай кампетэнцыі адбываецца фактычна ва ўмовах беларускамоўнага вакууму, то мы лічым мэтазгодным стварэнне на I ступені агульнай сярэдняй адукацыі спецыяльных педагагічных умоў для яе фарміравання.

Пад педагагічнымі ўмовамі намі разумеюцца:

– працэс, які ўплывае на развіццё асобы, які ўяўляе сабой сукупнасць знешніх фактараў (абставін, становішча) з адзінствам унутраных сутнасцяў і з'яў [3];

– сукупнасць магчымасцяў зместу, формаў, метадаў, сродкаў і матэрыяльна-прасторавага асяроддзя, накіраваных на рашэнне пастаўленых задач [4].

Сучасная педагогіка і псіхалогія ў якасці сродкаў фарміравання камунікатыўных уменняў, як часткі маўленчай-камунікатыўнай кампетэнцыі, прапануе выкарыстоўваць гульнёвыя тэхналогіі. Гэта наводзіць нас на думку аб выкарыстанні фальклорных традыцый у якасці сродку фарміравання маўленча-камунікатыўнай кампетэнцыі. Пад тэрмінам «фальклор» мы разумеем як вусную народную творчасць, так і сістэму каштоўнасцей народа, і сістэму выхавання маладога пакалення.

З мэтай стварэння спецыяльных педагогічных умоў для фарміравання маўленча-камунікатыўнай кампетэнцыі намі была распрацавана сістэма спецыяльна-арганізаваных мерапрыемстваў, заснаваных на беларускіх фальклорных традыцыях, з выкарыстаннем інтэнсіўных адукацыйных тэхналогій.

Дадзеная сістэма ўключае ў сябе:

1. Актыўнае выкарыстанне інтэнсіўных адукацыйных тэхналогій пры фарміраванні маўленча-камунікатыўнай кампетэнцыі ў вучняў малодшых класаў.

2. Інтэнсіўнае выкарыстанне жанраў вуснай народнай творчасці, такіх як прыказкі і прымаўкі [5], пацешкі, скарагаворкі, казкі, легенды і паданні на ўроках беларускай мовы і літаратурнага чытання, у якасці фарміравання камунікатыўных уменняў і маўлення.

3. Выкарыстанне класных гадзін і пазакласных мерапрыемстваў, накіраваных на вывучэнне беларускіх фальклорных традыцый [6–9], у якасці спецыяльнаствораных умоў для фарміравання маўленча-камунікатыўнай кампетэнцыі.

У дадзеным артыкуле нам хацелася б прадставіць сістэму выкарыстання класных гадзін і пазакласных мерапрыемстваў.

Вывучэнне беларускіх фальклорных традыцый на класных гадзінах і пазакласных мерапрыемствах дае нам:

- магчымасць прымянення камунікатыўных уменняў у розных сітуацыях зносін;
- выкарыстанне беларускай мовы ў якасці мовы зносін;
- выкарыстанне народнай педагогікі ў якасці патрыятычнага, экалагічнага, маральнага, эстэтычнага і духоўнага выхавання;
- вопыт творчай і камунікатыўнай дзейнасці ў малодшых школьнікаў.

Сістэму вывучэння фальклору на I ступені агульнай сярэдняй адукацыі можна прадставіць у выглядзе табліцы (табліца).

Табліца – Сістэма вывучэння фальклора на I ступені агульнай сярэдняй адукацыі

клас	Месяцы навучальнага года					
	кастрычнік	снежань	люты	сакавік	красавік	май
1 клас			«Масленіца» КГ, *			«Нас бабуля забаўляла» ПМ, **
2 клас		«Прышла каляда» КГ, * «Добры вечар таму», КГ, **		«Вялік- дзень», КГ, *	«Свята казкі» ПМ, ***	«Купалле», КГ, *

клас	Месяцы навучальнага года					
	кастрычнік	снежань	люты	сакавік	красавік	май
3 клас	«Багач», КГ, *	«Прышлі калядкі», ПМ, ***		«Радаў- ніца», КГ, **		«Ішла купала сялом сялом», КГ, **
4 клас	«Дзяды», КГ, **	Калядны гурт, ПМ, ****	«Масленіца» КГ, **	«Ужо недалечка чырвонае яечка», ПМ, ***		

Умоўныя абазначэнні:

КГ – класная гадзіна

ПЗ – пазакласнае мерапрыемства;

* – настаўнік расказвае, вучні – слухаюць;

** – настаўнік расказвае ці паведамляе разам з вучнямі;

*** – у асноўным гавораць вучні, настаўнік выконвае ролю кіраўніка працэсам;

**** – дзіцячыя імправізацыі практычна без удзелу настаўніка.

Такім чынам, з аналізу табліцы можна заўважыць, што дадзеная сістэма вывучэння фальклору пабудавана з улікам:

- 1) магчымасці фарміраваць маўленча-камунікатыўную кампетэнцыю ад простага да складанага;
- 2) паступовага павелічэння ступені выкарыстання беларускай мовы вучнямі ў сітуацыях зносінаў;
- 3) максімальнага выкарыстання міжпрадметных сувязяў беларускай мовы, літаратурнага чытання, чалавека і свету, выяўленчага мастацтва, музыкі і працоўнага навучання;
- 4) сучаснага і народнага календара святаў;
- 5) узроставых асаблівасцяў вучняў;
- 6) вучэбных праграм па вучэбных прадметах для ўстаноў агульнай сярэдняй адукацыі з рускай мовай навучання і выхавання і плана выхаваўчай работы настаўніка.

Яшчэ адным элементам сістэмы з'яўляецца выкарыстанне падчас правядзення класных гадзін і пазакласных мерапрыемстваў прэзентацый і буклетаў для бацькоў і вучняў.

Выкарыстанне прэзентацыі дазваляе зрабіць класныя гадзіны і пазакласныя мерапрыемствы больш цікавымі, прадуманымі, пазнавальнымі; павышае матывацыю ў вучняў да асваення інфармацыі. Асаблівасці выкарыстання прэзентацыі крыюцца ў карціннасці тэкставага і ілюстраванага матэрыялу, а таксама дазваляюць зрабіць мерапрыемства для бацькоў насычаней, прадуктыўней, эмацыйна багацей.

Буклет – гэта спосаб прадстаўлення інфармацыі для навучэнцаў і бацькоў у сціснутым выглядзе. Каштоўнасць прымянення буклетаў заключаецца ў сцісласці тэкставага матэрыялу, які неабходна асвоіць вучням, а таксама ў магчымасці ўзяць яго дадому для замацавання атрыманых ведаў. Акрамя таго, ён служыць напамінам аб атрыманай інфармацыі, крыніцай ведаў аб гісторыі і сістэме каштоўнасцей беларусаў, тым самым з'яўляючыся інструментам захавання фальклорных традыцый для дзяцей і бацькоў.

Такая сістэма працы на I ступені агульнай сярэдняй адукацыі спрыяе паступоваму вывучэнню фальклорных традыцый, дапамагае фарміраванню прыёмаў і правілаў зносін, развівае творчыя здольнасці, акрамя таго развіваецца слоўнікавы запас, гукавымаўленне, граматычны строй маўлення, выразнасць маўлення. Гэта прыводзіць да таго, што ў гульнівай форме адбываецца працэс фарміравання маўленча-камунікатыўнай кампетэнцыі.

Літаратура

1. Кузнецова, В. В. Коммуникативно-речевая компетенция – основа профессиональной культуры учителя / В. В. Кузнецова. // Человек и образование. – 2010. – № 2. – С. 71–73.
2. Учебные программы по учебным предметам для учреждений общего среднего образования с русским языком обучения и воспитания: 4 класс / Министерство образования Республики Беларусь. – Минск : Нац. ин-т образования, 2017. – 203 с.
3. Шалин, М. И. Организационно-педагогические условия развития конкурентоспособности личности старшеклассника / М. И. Шалин // Теория и практика образования в современном мире: материалы III Междунар. науч. конф. (г. Санкт-Петербург, май 2013 г.). – СПб. : Реноме, 2013. – С. 47–49.
4. Беликов, В. А. Образование. Деятельность. Личность : монография / В. А. Беликов. – М. : Академия Естествознания, 2010. – 310 с.
5. Шылава, А. С. Эфектыўныя шляхі фарміравання маўленча-камунікатыўнай кампетэнцыі малодшых школьнікаў праз прыказкі і прымаўкі на ўроках беларускай мовы і літаратурнага чытання / А. С. Шылава, Н. У. Мурашка // Пачатковае навучанне: сям'я, дзіцячы сад, школа. – 2019. – № 12. – С. 7–12.
6. Шылава, А. С. Фальклор як сродак фарміравання маўленча-камунікатыўнай кампетэнцыі малодшых школьнікаў у пазакласнай дзейнасці / А. С. Шылава, Н. У. Мурашка // Пачатковае навучанне: сям'я, дзіцячы сад, школа. – 2019. – № 11. – С. 59–65.
7. Шылава, А. С. Народныя традыцыі як сродак фарміравання маўленча-камунікатыўнай кампетэнцыі малодшых школьнікаў у пазакласнай дзейнасці / А. С. Шылава, Н. У. Мурашка // Пачатковае навучанне: сям'я, дзіцячы сад, школа. – 2020. – № 3. – С. 54–61.
8. Шылава, А. С. Выхаванне і навучанне фальклорам на I ступені агульнай сярэдняй адукацыі ў сучаснай школе на прыкладзе традыцыйнага свята «Купалле» / А. С. Шылава, Н. У. Мурашка // Пачатковае навучанне: сям'я, дзіцячы сад, школа. – 2020. – № 5. – С. 47–55.
9. Мурашка, Н. У. Выхаванне і навучанне малодшых школьнікаў сродкамі фальклору на прыкладзе восеньскіх народных святаў / Н. У. Мурашка, А. С. Шылава // Пачатковае навучанне: сям'я, дзіцячы сад, школа. – 2020. – № 9. – С. 63–69.